

USCIRF– RECOMMENDED FOR COUNTRIES OF PARTICULAR CONCERN (CPC)

Комісія США з міжнародної релігійної свободи (USCIRF) є незалежним, підтримуваним обома партіями органом уряду США, який здійснює моніторинг дотримання загального права на свободу релігії та переконань за кордоном. USCIRF, яку було створено відповідно до Міжнародного закону про свободу віросповідання (IRFA) від 1998 р., відслідковує порушення свободи релігії або переконань за кордоном на підставі міжнародних стандартів і розробляє політичні рекомендації для президента, держсекретаря та Конгресу США. USCIRF є самостійним органом, що діє окремо та незалежно від Державного департаменту США. Річний звіт за 2021 р. є підсумком роботи членів комісії та спеціалістів за рік, зокрема документування порушень у досліджуваних регіонах і розробки незалежних рекомендацій для уряду США. Річний звіт за 2021 р. охоплює період із січня 2020 р. по грудень 2020 р. включно, проте в деяких випадках у ньому йдеться про значні події, які відбулися до або після цього проміжку часу. Для отримання додаткової інформації про USCIRF відвідайте веб-сайт за цим [посиланням](#) або безпосередньо зверніться до USCIRF за номером 202-523-3240.

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

У 2020 р. ситуація зі свободою віросповідання в Росії погіршилася. Уряд країни продовжував переслідувати «нетрадиційні» релігійні меншини шляхом накладання штрафів, арештів і висування кримінальних обвинувачень. Законодавством Росії передбачено кримінальну відповідальність за «екстремізм», проте чітке визначення цього терміну відсутнє, тому держава може вільно переслідувати в судовому порядку за різноманітні види мирної релігійної діяльності. У 2020 р. державою було порушено 188 кримінальних справ проти [Свідків Єгови](#), які були заборонені як екстремістська група в 2017 р. З того часу в будинках послідовників цієї церкви були проведені 1 274 обшуків і обшуки, зокрема 477 у 2020 р. Під час обшуків і допитів силовики можуть застосовувати [тортури](#), які ніхто не розслідує, і особи, винні в їхньому скоєнні, залишаються непокараними. За рік були відправлені до слідчого ізолятора, залишалися під домашнім арештом або були ув'язнені 72 Свідки Єгови, включно щонайменше шестеро з окупованого Росією Криму. 2020 року уряд продовжив застосовувати свій закон про боротьбу з екстремізмом для переслідування релігійних меншин, особливо мусульман.

У [звіті комісії USCIRF за 2020 р. щодо законів про богохульство](#) зазначено, що за кількістю кримінальних справ про богохульство Росія посідає третє місце в світі після Пакистану та Ірану. Також було встановлено, що Росії належить світове лідерство в порушенні кримінальних справ про богохульство в соціальних мережах, і цей показник був найвищим за період з 2014 по 2018 рр. серед країн, які не мають офіційної релігії. 2020 року уряд [продовжив](#) цю політику та застосування [закону](#) «Про свободу совісті та релігійні об'єднання», який також встановлює суворі реєстраційні вимоги та наділяє державних чиновників правом перешкоджати діяльності релігійних груп і здійснювати над нею контроль. До того ж, законодавство має широке трактування поняття місіонерської діяльності та накладає на неї заборону, зокрема протиправними є проповідання, читання молитов, розповсюдження релігійних матеріалів і надання відповідей на запитання про релігію за межами офіційно визначених для цього місць.

На Північному Кавказі співробітники органів безпеки в умовах повної безкарності здійснювали арешти й [викрадення](#) людей, підозрюваних навіть у віддаленому зв'язку з воєнничим ісламом і зі світською політичною опозицією. Діючи відповідно до власних релігійних переконань, керівник Чечні Рамзан Кадіров контролював або виправдовував нелюдські знущання, зокрема на адресу жінок і спільноти лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів та інтерсексуалів (ЛГБТІ). Чеченців постійно примушують брати участь у принизливих телепередачах, в яких вони повинні вибачитися за всілякі правопорушення, зокрема за [чаклунство](#), [образу ісламу](#) та критику Кадірова. Скидається на те, що ця політична та релігійна практика набула в регіоні форми певного ритуалу. Одного хлопця, який критикував керманіча, викрали, роздягли, посадили на скляну пляшку та змусили [сповідатися](#) на камеру. Міністр інформації та друку Чечні [Ахмед Дудаєв](#) підтримує такі методи: нещодавно він звинуватив двох заарештованих у квітні блогерів співтовариства ЛГБТІ в образі релігії та пособництві ісламістським бойовикам. Співробітники правоохоронних органів на Північному Кавказі активно переслідують і залякують людей, які відвідують регіональні мечеті. Поліція вимагає від вірян персональні дані та проводить допити. Одна з мечетей у Дагестані так часто [ставала мішенню](#) силовиків, що державні [облави](#) стали вважатися частиною п'ятничних богослужінь. Замість ефективної боротьби з воєнничим екстремізмом подібні методи викликають обурення та спонукають деяких людей шукати інформацію про іслам у сумнівних джерелах в інтернеті.

В [окупованому Росією Криму](#) окупаційна влада продовжувала застосовувати російські репресивні закони та політичні заходи в галузі релігії, що призвело до кримінального переслідування за мирну релігійну діяльність і заборони груп, які згідно з українським законодавством вважаються законними в Криму. Щонайменше 16 кримських мусульман були засуджені до тюремного ув'язнення за сфабрикованими звинуваченнями в екстремізмі та тероризмі здебільшого через релігійні обговорення, які прокуратура прив'язала до наразі забороненої групи «Хізб ут-Тахрір». Навесні уряд Росії почав

процес передачі державі [кафедрального собору Святих Рівноапостольних Володимира та Ольги](#) Української православної церкви (УПЦ); це найважливіша власність УПЦ

в Криму, парафіяни якої вже позбулися можливості її відвідувати.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УРЯДУ США

- Визначити Росію як «країну, що викликає особливе занепокоєння» (country of particular concern, CPC) за систематичне, постійне та кричуще порушення свободи віросповідання за змістом Міжнародного закону про свободу віросповідання (IRFA).
- Вести проти державних органів і посадових осіб Росії, відповідальних за серйозні порушення свободи віросповідання, зокрема проти міністра інформації та друку Чечні Ахмеда Дудаєва та судді Абінського районного суду Олександра Холошина, цільові санкції шляхом арешту їхніх активів і/або заборони їм в'їзду до США на підставі фінансових і візових вимог законодавства про права людини, посиляючись на конкретні порушення свободи віросповідання.
- Підтримувати співпрацю з європейськими колегами з метою здійснення правозахисної діяльності, дипломатичних переговорів і цілеспрямованих санкцій, щоб змусити Росію припинити порушення свободи віросповідання, звільнити ув'язнених з релігійних мотивів і створити умови для встановлення міжнародної моніторингової місії в окупованому Криму.

Конгресу США слід:

- прийняти [Закон про підтримку свободи віросповідання в Україні](#) (законопроект палати представників (H. R.) 496), який закликає адміністрацію США під час визначення країн, що викликають особливе занепокоєння (country of particular concern, CPC) враховувати порушення Росією свободи віросповідання в Криму та на Донбасі; та
- провести інструктивні наради й слухання для обговорення неприведення урядом Росії національного законодавства про віросповідання та екстремізм у відповідність із міжнародними стандартами в галузі прав людини.

ОСНОВНІ РЕСУРСИ ТА ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ USCIRF

- *Слухання:* [Свобода віросповідання в Росії та Центральній Азії](#)
- *Новини щодо проблеми:* [Переслідування Свідків Єгови в різних країнах світу](#)
- *Новини щодо проблеми:* [Антикультурий рух і регулювання віросповідання в Росії і колишньому Радянському Союзі](#)
- *Спеціальний звіт:* [Порушення прав: впровадження законів про богохульство в різних країнах світу](#)

Довідкова інформація

Уряд Росії розглядає незалежну релігійну діяльність як загрозу соціально-політичній стабільності та своїй владі, водночас розвиваючи взаємовідносини з релігіями, які він вважає «традиційними». Склад населення за релігійною ознакою є різноманітним: близько 68 % вірян відносять себе до Російської православної церкви, 7 % — мусульмани, а 25 % належать до релігійних меншин, зокрема це протестанти, католики, Свідки Єгови, буддисти, іудеї, бахаї та послідовники етнічних релігій.

Уряд впроваджує закони, які обмежують свободу віросповідання, в т. ч. федеральний закон «Про свободу совісті та релігійні об'єднання» від 1996 р., федеральний закон «Про протидію екстремістській діяльності» від 2002 р., а також новіші закони про богохульство, «розпалювання релігійної ненависті» та «місіонерську діяльність». Через

відсутність в цих законах чітких визначень владні структури мають широкі повноваження для переслідування за будь-які релігійні висловлювання або діяльність, а також для заборони будь-якої релігійної літератури, яка, на думку представників влади, є шкідливою. Наприклад, [закон «Про протидію екстремістській діяльності»](#) не містить ані чіткого визначення екстремізму, ані опису умов для застосування або підтримки насильницьких дій. Цей закон є потужним інструментом залякування релігійних громад, оскільки він допускає переслідування практично за будь-які висловлювання; групи, що потрапили під підозру, можуть бути внесені до чорного списку, ліквідовані та притягнуті до кримінальної відповідальності.

Мусульмани

У лютому сім членів мусульманської місіонерської організації [Джамаат Табліг](#) були заарештовані, а у вересні щонайменше сім її членів, що їх було затримано раніше, були засуджені до тюремного ув'язнення за організацію «[групи змовників-екстремістів](#)». Читачі книг помірною сунітського богослова [Саїда Нурсі](#), серед яких була 62-річна жінка, також зазнали переслідувань за екстремізм. Євген Кім, засуджений за читання книг Нурсі та [позбавлений громадянства](#) після відбуття покарання, на кінець року залишався у слідчому ізоляторі для осіб без громадянства. У серпні мерія Саратова [заблокувала](#) ініціативу з відновлення історичної мечеті незважаючи на заперечення місцевих жителів. У Республіці Мордовія поліція провела [обшуки](#) щонайменше в двох мечетях, не надавши жодних пояснень, окрім необхідності вжиття «[профілактичних заходів](#)» проти екстремізму напередодні Нового року. Раніше муфтії однієї з мечетей був оштрафований за поширення літератури, пов'язаної з організацією Джамаат Табліг. У грудні мерія Ростова-на-Дону, незважаючи на заперечення місцевих мусульман, передала джазовій школі [історичну будівлю мечеті](#). За звинуваченнями причетності до діяльності групи «Хізб ут-Тахрір» тривалі тюремні терміни — від 10 до 20 років — відбувають близько 300 осіб, із них 19 осіб у жовтні були звинувачені в [тероризмі](#) незважаючи на відсутність доказів того, що вони висловлювалися на підтримку насильства. До того ж, є відомості, що під час допитів застосовувалися тортури.

Свідки Єгови та інші релігійні меншини

Станом на кінець року 45 Свідків Єгови відбували тюремні терміни та ще 26 членів цієї організації перебували під домашнім арештом; з кінця жовтня до середини грудня в будинках вірян було проведено 86 [обшуків](#), і проти щонайменше 26 послідовників цієї церкви були порушені кримінальні справи. Ув'язнений Свідок Єгови Денніс Крістенсен був [умовно-достроково звільнений](#) у червні, проте прокуратора негайно оскаржила це рішення. Крістенсен мав право на звільнення на рік раніше з урахуванням часу, який він провів в ізоляторі попереднього ув'язнення, але натомість його було [переведено](#) до [камери](#) з поганою вентиляцією нібито за порушення тюремних правил. Він уже перехворів у в'язниці пневмонією, і в контексті пандемії COVID-19 стан його легенів викликає неабияке занепокоєння.

Послідовників протестантських течій християнства часто штрафують за «[незаконну місіонерську діяльність](#)» і на державних телевізійних каналах [звинувачують](#) у поширенні [COVID-19](#). За рік зафіксовано численні акти вандалізму проти релігійних меншин, зокрема підпал [синагоги](#) в Архангельську, розміщення православної ікони у [священному гаю](#) марі та спалення культового стовпа, що має сакральне значення для [хакаського народу](#). Упродовж останніх років почастишали випадки осквернення релігійних святинь корінних народів, внаслідок чого 2020 року було створено спеціальну

[моніторингову групу](#). Незважаючи на те що Росія має безліч етнічних релігій, їм не було надано привілейованого статусу таких «традиційних релігій», як православ'я, іслам, іудаїзм і буддизм. У червні якутський [шаман](#), який урочисто присягнувся вигнати «нечисту силу» — президента Росії Володимира Путіна — був примусово поміщений до психіатричної лікарні.

Запропонований законопроект

У грудні Державна дума (парламент) Росії розглянула новий [законопроект](#), який істотно розширює можливості держави для обмеження віросповідання. Зокрема законопроект містить вимогу про повторну сертифікацію в Росії всіх священнослужителів, які здобули освіту за кордоном, а також забороняє всім особам, внесеним до величезного урядового [списку екстремістів і терористів](#), брати участь у діяльності релігійних груп або керувати нею. На кінець 2020 р. цей список містив велику кількість людей, які не були визнані винними в жодному злочині. Це пояснюється тим, що для того, щоб потрапити до цього списку, достатньо лише припущення про причетність до забороненої діяльності. Люди можуть залишатися в цьому списку навіть після того, як відбудуть свої покарання, і їхні банківські рахунки можуть залишатися заблокованими або мати обмежений доступ. Незважаючи на те, що цей законопроект ще не прийнятий, в одному з регіонів влада вже почала [вимагати від місцевих релігійних груп відомості](#) про їхніх священників.

ПОЛІТИЧНИЙ КУРС США

Відносини між США та Росією залишаються напруженими через участь російських військ у сирійському конфлікті, незаконну окупацію частини території України та звинувачення Росії у втручанні в перебіг президентських виборів у США. Уряд США запровадив численні санкції за окупацію Криму, [останнього разу](#) в січні 2020 р. У грудні Держдепартамент США знов додав Росію до свого [переліку країн особливого нагляду](#) за грубе порушення права на свободу віросповідання за змістом IRFA або за потурання цим діям. Того ж самого місяця Міністерство фінансів США оголосило про нові санкції проти [Кадирова](#) і пов'язаних з ним осіб і організацій за численні порушення прав людини представників ЛГБТІ-спільноти та інших людей в Чечні. У січні 2021 р. Держдепартамент оголосив про введення санкцій проти фізичних та юридичних осіб, пов'язаних з громадянином України Андрієм Деркачем, який має тісні зв'язки з російськими спецслужбами та звинувачується в проведенні російської [дезінформаційної кампанії](#), покликаної вплинути на президентські вибори в США 2020 р.